

Censuur en zelfcensuur worden steeds normaler



Door [Coen de Jong](#) - 7 juni 2023

Geplaatst in [1984](#) - [Censuur](#) - [Dwingeland](#) - [Orwell](#) - [Wokeland](#)

De formele vrijheid van publicatie en van debat gaat in vrije westerse maatschappijen steeds vaker samen met subtiele vormen van inperking en zelfcensuur. Niet-modieuze opinies zijn - onder druk van officiële afkeuring of publieke veroordeling - vaak amper bespreekbaar.

George Orwell waarschuwde voor het gevaar van *'the gramophone mind'* - de eindeloze herhaling van heersende opvattingen. De Britse schrijver had in 1945 grote moeite een uitgever te vinden voor *Animal Farm*: deze satirische roman zou in oorlogstijd 'aanstootgevend' zijn voor Stalin, de leider van de Sovjet-Unie, en diens sympathisanten in het westen. In [The Freedom of the Press](#) merkte Orwell op: *'Unpopular ideas can be silenced, and inconvenient facts kept dark, without the need for any official ban.*

In onze tijd pleiten politici voor het inperken of reguleren van media-uitingen en debat - met als argument het 'hogere belang' van het beschermen van de democratie tegen misleidende of gevaarlijke opvattingen. Van hogerhand klinken argumenten als 'in tijden van populisme heeft de pers een verantwoordelijkheid om ...', 'door het gevaar van de pandemie kunnen we niet meer toestaan dat...' of 'de vijand verspreidt desinformatie ...'.

De kiezer als tegenstander

De Duitse Rijkskanselier Otto von Bismarck probeerde in de jaren tachtig van de 19^e eeuw de electorale opmars van de socialisten te bestrijden via een *'Sozialistengesetz'* dat publicaties,

Censuur en zelfcensuur worden steeds normaler

verenigingen en bijeenkomsten verbod.

De IJzeren Kanselier had angstvisioenen die westerse regeringen van nu zouden herkennen. Huiver voor mobilisatie van de ontevreden massa via de stembus ('de kiezer is op drift' verzuchten veel media), achterdocht over inmenging door buitenlandse machten en subversieve bewegingen ('statelijke actoren' en 'anti-overheidsextremisten' in het veiligheidsjargon van nu) én noodkreten tot solidariteit van Europese machthebbers onderling tegenover opstandige burgers (zie hoe politici als Guy Verhofstadt en Frans Timmermans de Europese bestuurslaag liefst inzetten als stuwdam tegen wat zij zien als grillen van het electoraat).

Binnen Nederlandse regeringspartijen klinkt al het sentiment door dat media en debat (en zelfs invloed via de stembus) liefst het exclusieve domein dienen te zijn van 'nette mensen'. Dat is precies het standpunt van 19^e eeuwse conservatieven en reactionairen. Wie in dat spoor denkt gaat vanzelf vinden dat kritiek op 'nette' politici neerkomt op 'lèse-majesté'.

Minister Hugo de Jonge haalde wild uit ('[wat zou het helpen als dit soort kwaadaardigheid geen podium zou krijgen](#)') na een column van Marianne Zwagerman van 26 mei in De Telegraaf met de titel 'de uittocht van de Kaag-elite is begonnen'. Ook Twitter-eigenaar Elon Musk wekt met provocerende uitspraken ('*My pronouns are: prosecute/Fauci*') regelmatig de toorn op van westerse regeringen.

My pronouns are Prosecute/Fauci

— Elon Musk (@elonmusk) [December 11, 2022](#)

De stem van de autoriteiten

De observatie van de Franse filosoof Michel Foucault (1926-1984) dat machthebbers in elk tijdperk een 'waarheidsregime' (*régime de vérité*) construeren is hoogst actueel. Rond Corona, de oorlog in Oekraïne en zelfs rond een nationaal probleem als stikstofdepositie klinkt de stem van de autoriteiten én hun 'producenten van de waarheid' in instituties, wetenschap en media alsmaar dwingender. In zo'n klimaat is durf nodig om met een afwijkend standpunt – hoe beschaafd verwoord ook – te komen.

Instructief waren de reacties op een petitie met een [oproep tot onderhandelen](#) met Rusland over een wapenstilstand, mede ondertekend door oud-PvdA minister Hedy d'Ancona, voormalige president van De Nederlandse Bank Nout Wellink, Volkskrant-columnist Bert Wagendorp en wetenschappers en (oud-)journalisten uit klassiek linkse hoek.

Aantijgingen waren hun deel, waaronder '[objectief dienstbaar aan Poetin](#)' (dixit NRC-columnist en voormalig PSP-bestuurslid Hubert Smeets) en 'vileine Pro-Poetin propaganda' (volgens de hoofdredacteur van het uiterst linkse [Socialisme.nu](#)).

Censuur en zelfcensuur worden steeds normaler

Nut van tegenspraak

Medeondertekenaar en oud-diplomaat Nikolaos van Dam trok in een [interview met NRC](#) een parallel met de situatie in 2012 in Syrië, toen het westen niet wilde onderhandelen met de dictator Assad: 'Vervolgens kregen we vijfhonderdduizend doden en werd er alsnog onderhandeld. Assad zit er nog steeds.'

Men kan lachen om de naïviteit van pacifisten tegenover een dictator op oorlogspad als Poetin, of blij zijn dat onze tijd geen equivalent kent van de drammerige linkse vredesbeweging van de jaren tachtig van de 20^{ste} eeuw. Maar stel dat Washington zou willen proberen de Nederlandse regering te overreden om na F16's ook Nederlandse militairen naar Oekraïne te sturen: welke stem met enige maatschappelijke autoriteit zou dan tegengas durven te geven?

Verdedigen

Op 26 mei 2023 stelde debatcentrum De Balie midden in Amsterdam een uitgebrande Russische tank tentoon. In de woorden van de speechende burgemeester Femke Halsema: '[De tank herinnert ons eraan dat we democratie elke dag moeten verdedigen](#)'. Directeur Yoeri Albrecht kreeg van een medewerker van het extreemlinkse online platform [Left Laser](#) steeds opnieuw de vraag 'heeft u financiering vanuit de NAVO? Albrecht trok uiteindelijk uit frustratie de microfoon uit handen van de vragensteller en bleef herhalen dat de vragensteller 'een dictator verdedigde' en daarom geen recht van spreken had.

Als vanzelfsprekend gaan we er van uit dat onze eigen democratische waarden en vrijheden ongeschonden uit de strijd gaan komen. Zou een onthullend en kritisch boek over de Oekraïense president Zelenski, of over financiële belangen in Washington achter het conflict, in 2023 een uitgever vinden - of zou het te aanstootgevend zijn?

Ballingen en dissidenten

Hannah Arend, zelf in 1933 gevlucht uit Nazi-Duitsland, besprak in *The Origins of Totalitarianism* de paradox van grenzen: ze houden soms vluchtelingen tegen, maar geven tegelijk politieke ballingen en intellectuele dwarsliggers de kans in buurlanden een veilige haven te zoeken. In het 'geglobaliseerde westen' - dat zich mentaal én geografisch over de wereld uitstrekt van Hawaï tot Kiev tot Nieuw-Zeeland - kunnen in eigen land controversiële stemmen steeds minder rekenen op clementie van andere regeringen. Zo ontstaan 'eeuwige dissidenten', die verstoken blijven van uitgevers, platforms, lezingen of gastdocentschappen.

In London ondervroeg de Britse antiterreurpolitie op 18 april 2023 een medewerker van de linkse Franse uitgever Éditions la Fabrique over de '[anti-regeringsopvattingen](#)' van zijn auteurs. De Amerikaanse veteraan-onderzoeksjournalist Seymour Hersh moest noodgedwongen overgaan tot zelfpublicatie op Substack van zijn [artikel van 8 februari 2023](#) dat stelde dat de Amerikaanse regering

Censuur en zelfcensuur worden steeds normaler

verantwoordelijk was voor het opblazen van de Nordstream-pijpleidingen. Westerse autoriteiten gaven geen inhoudelijke weerlegging maar schilderden Hersh af als een geestelijk verwarde oude man.

Zwarte schapen

Nadat klokkenluider Edward Snowden en hacker-journalist Julian Assange (oprichter van onderzoekplatform Wikileaks) pijnlijke onthullingen deden over afluisterpraktijken van het Amerikaanse militaire- en veiligheidsapparaat konden ze hooguit proberen te vluchten naar Ecuador.

Oud CIA-directeur Mike Pompeo noemde Wikileaks 'een vijandige inlichtingendienst'. Assange wacht in een Britse anti-terreur gevangenis een jarenlang voortslepende uitleveringsprocedure af, onder goedkeurend oog van Europese regeringen en zonder veel protest van westerse media die hem tot 2016 nog regelmatig als bron opvoerden.

Onderzoekscollectief Bellingcat, waar [Yoeri Albrecht](#) een bestuursfunctie bekleedt, geniet juist een gerieflijke positie binnen het ecosysteem van inlichtingendiensten en het defensieapparaat - waarmee het qua timing en inhoud van zijn berichtgeving vaak synchroon loopt.

Eurocommissaris Thierry Breton [dreigde onlangs](#) Twitter te weren van het territorium van de Europese Unie indien eigenaar Elon Musk zich niet houdt aan het desinformatiebeleid van de EU, waar andere social media bedrijven als Meta en Google zich 'vrijwillig' aan conformeren. Michel Foucault zei vlak voor zijn dood nog dat niets gevaarlijker is dan een politiek systeem dat de waarheid voorschrijft.

Coen de Jong is auteur van de boeken [Dwingeland](#) (2021) en [Wokeland](#) (2022). Deze boeken zijn overal verkrijgbaar, onder meer in de winkel van Wynia's Week.

De onafhankelijke berichtgeving van **Wynia's Week** wordt mogelijk gemaakt door de lezers, kijkers en andere donateurs. **Doet u al mee?** Hartelijk dank!